

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

พรรคการเมืองเป็นสถาบันการปกครองที่ขาดไม่ได้ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย (กนก วงษ์ตระหง่าน, 2536 : 1) เพราะแม้การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะเป็นการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจแต่เนื่องจากจำนวนของประชาชนที่มากเกินไปทำให้ไม่สามารถเข้ามาใช้อำนาจในการปกครองร่วมกันได้ทั้งหมด ดังนั้น การใช้อำนาจของประชาชนจำเป็นต้องกระทำผ่านตัวแทนที่ผ่านการเลือกตั้ง เข้าไปทำหน้าที่แทนทั้งการตัดสินใจหรือหน้าที่อื่น ๆ ทางด้านการเมือง ฉะนั้นพรรคการเมืองในฐานะ ส่งผู้สมัครลงรับเลือกตั้งเพื่อเป็นตัวแทนของประชาชน จึงเป็นสถาบันทางการเมืองที่จะช่วยให้เกิดการเป็นตัวแทนของประชาชนขึ้น (กนก วงษ์ตระหง่าน, 2536 : 296) เพื่อที่จะทำหน้าที่แทนประชาชนดังกล่าว และเป็นเสมือนสื่อกลางเชื่อมระหว่างประชาชนกับรัฐบาล โดยพรรคการเมืองจะเป็นองค์กรที่รวบรวมข้อเรียกร้องและปัญหาต่าง ๆ ของประชาชนส่งให้รัฐบาลรับรู้เพื่อนำไปแก้ไขหรือกำหนดเป็นนโยบายในการบริหารประเทศต่อไป

ในเชิงปรัชญาพรรคการเมืองยังมีความสำคัญด้วย กล่าวคือ ปรัชญาทางรัฐศาสตร์ที่ว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลจำนวนมากที่สุดมีอิทธิพลเหนือรัฐบาลและเปิดโอกาสให้มีการต่อสู้แข่งขันทางการเมือง เพื่อเลือกเฟ้นคณะบุคคลหรือกลุ่มที่จะเข้ามาเป็นรัฐบาลโดยยึดหลักเสรีภาพและความเสมอภาคหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีกลุ่มบุคคลที่รวมกันขึ้นเนื่องจากความคิดเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในแนวกว้าง ๆ คล้ายคลึงกันและมีการต่อสู้แข่งขันทางการเมืองโดยวิถีทางแห่งระบอบประชาธิปไตยเพื่อต่อรองผลประโยชน์ต่าง ๆ ดังกล่าว และเพื่อสร้างอิทธิพลในการเป็นรัฐบาลเสียเองและกลุ่มของบุคคลดังกล่าวได้แก่พรรคการเมืองนั่นเอง (ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, 2524 : 31) ยิ่งกว่านั้น พรรคการเมืองยังเป็นเครื่องประกันเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชน มิให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองดำเนินการปกครองแบบเผด็จการรวมทั้งการรัฐประหาร (Coup D'e'tat) หรือการ

กบฏใด ๆ ซึ่งมุ่งจะเปลี่ยนแปลงรัฐบาลอันมิใช่วิถีทางแห่งระบอบประชาธิปไตย (William Goodman, อ้างใน ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, 2524 : 40)

จากความสำคัญของพรรคการเมืองที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้สามารถกล่าวได้ว่า พรรคการเมืองเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้เกิดประชาธิปไตยขึ้นในระบบการเมือง แต่เท่าที่ผ่านมาพรรคการเมืองไทยไม่ได้มีอุดมการณ์และวิธีการตามหน้าที่ที่พรรคการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยที่ควรจะเป็นข้างต้น จากการศึกษาของนักวิชาการหลายท่าน เช่น กระมล ทองธรรมชาติ, ทินพันธุ์ นาคะตะ และลิขิต ธีระเวคิน ได้ศึกษาเรื่องพรรคการเมืองไทย พบว่า พรรคการเมืองเกิดจากความต้องการสนับสนุนบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง ดังนั้น พรรคการเมืองจึงมักไม่มีอุดมการณ์ของตนเองที่จะยึดเหนี่ยวร่วมกันของสมาชิกรวมถึง นโยบายของพรรคก็ไม่มี ความชัดเจน พรรคการเมืองยึดมั่นในตัวผู้นำทำให้เมื่อมีการเปลี่ยนผู้นำภายในพรรค พรรคการเมืองไทยจึงสามารถยุบหรือตั้งได้ง่าย ๆ พรรคการเมืองจึงมีมากแต่ขาดความต่อเนื่องและไม่มีประสิทธิภาพ (สุวัฒน์ จันทรสุข, 2539 : 3) เช่น พรรคสหชีพตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุน ดร. ปรีดี พนมยงค์ เมื่อปี พ.ศ. 2489 แต่ได้สลายตัวไปเมื่อปี พ.ศ. 2490 หลังจากที่ ดร. ปรีดี พนมยงค์ถูกบีบให้ลี้ภัยไปต่างประเทศหลังเหตุการณ์ยึดอำนาจในปี พ.ศ. 2490 หรือพรรคสามัคคีธรรมที่ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2535 ภายใต้การครอบงำของคณะทหารที่ยึดอำนาจเมื่อปี พ.ศ. 2534 แต่หลังจากเหตุการณ์นองเลือดในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 พรรคสามัคคีธรรมก็สลายตัวไป (ณรงค์ สินสวัสดิ์, 2539 : 337 - 338) เป็นต้น

Lucian W. Pye ก็ได้วิเคราะห์ระบบพรรคการเมืองไทยไว้ว่า พรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกน้อยและมักเน้นจำนวนสมาชิกในรัฐสภาเท่านั้นและพรรคการเมืองก็มักอยู่ได้ การอุปถัมภ์ของบุคคลเป็นการส่วนตัวอีกด้วย (Lucian W. Pye, 1967 : 56) ลักษณะดังกล่าวอาจมีผลทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาของพรรคการเมืองไทยเอง เพราะการที่พรรคการเมืองจะสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ท่ามกลางความซับซ้อนของสังคมที่ทันสมัยขึ้นและข้อเรียกร้องจากประชาชนที่มีมากมาย ซึ่งพรรคการเมืองจำเป็นต้องเป็นตัวกลางที่นำข้อเรียกร้องจากประชาชนมารวบรวมไว้ให้ได้มากที่สุด ตรงตามความต้องการมากที่สุดและการจะทำหน้าที่ให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพพรรคการเมืองจำเป็นต้องมีการจัดองค์กรที่ดี มีหน่วยงานในการทำงาน มีการแบ่งงานออกเป็นสาขาเชื่อมโยงตั้งแต่ส่วนกลางถึงส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นการหาความสนับสนุนให้แก่พรรคการเมืองเองโดยเริ่มจากพื้นฐาน

ลักษณะการจัดองค์กรของพรรคการเมืองที่มีประสิทธิภาพนี้พบในประเทศที่มีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มั่นคง เช่น สหรัฐอเมริกา หรืออังกฤษมีพรรคการเมืองที่มีคุณภาพตอบสนองต่อหลักประชาธิปไตยได้และเป็นระบบพรรคการเมืองที่มั่นคง มีการจัดองค์กรที่ดี เช่น พรรคอนุรักษนิยมและพรรคกรรมกรในประเทศอังกฤษจะมีสาขาพรรคในเขตเลือกตั้ง มีหน้าที่ดูแลกิจการของพรรคในเขตเลือกตั้ง หาเงินเข้าพรรค หาเสียงและเสนอชื่อคนเข้าเลือกตั้งเป็นสมาชิกภาพของเขต (จรรยา สุภาพ, 2523 : 47) และสาขาของพรรคมีกระจายทั่วประเทศครอบคลุมถึงกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ด้วย (ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, 2524 : 46)

ซึ่งลักษณะดังกล่าวไม่เกิดขึ้นกับพรรคการเมืองไทยเลย เช่น การมีสาขาพรรคการเมืองของพรรคการเมืองต่าง ๆ ในประเทศไทยทั่วประเทศมีเพียง 301 สาขาจากจำนวนพรรคการเมืองทั้งหมด 33 พรรคการเมือง (ข้อมูลพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง, 2542 : 40) ซึ่งทำให้พรรคการเมืองขาดการสนับสนุนจากประชาชนที่เป็นรากฐานที่สำคัญ นอกจากนี้ สมาชิกของพรรคการเมืองมีการโยกย้ายพรรคอยู่เสมอ เพื่อมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญมากกว่าที่จะย้ายพรรคเพราะอุดมการณ์ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 มีนักการเมืองที่ย้ายพรรคถึง 47 คน (ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์, 2539 : 220)

เหตุการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับพรรคการเมืองไทย อาจมีผลต่อการเชื่อถือและไว้วางใจจากประชาชนและอาจทำให้ประชาชนไม่อยากจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองตามกลไกทางการเมืองที่เป็นหน้าที่ของพรรคการเมืองที่จะต้องเป็นสื่อกลางในการส่งความต้องการของประชาชนกับรัฐบาลเพื่อการบริหารประเทศที่มีประสิทธิภาพ

การปฏิเสธเข้าไปร่วมกับพรรคการเมืองนี้ อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พรรคการเมืองไทยอ่อนแอขาดความเป็นสถาบันเพราะไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน และอาจเป็นผลเสียต่อพรรคการเมืองมากขึ้นไปอีกในด้านบทบาททางการเมืองของพรรคการเมืองที่มีต่อประชาชน เช่น การสรรหาบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมือง การอบรมกล่อมเกลาคือความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน มีลดน้อยลงไปอีก บทบาทที่น้อยลงของพรรคการเมืองนี้เองส่งผลให้ในภาพรวมพรรคการเมืองถูกมองว่าเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความสำคัญน้อย

แต่อย่างไรก็ตามพรรคการเมืองจำเป็นที่จะต้องดำรงอยู่ต่อไปเนื่องจากจำนวนของประชาชนที่มีมากเกินกว่าจะสามารถเข้าไปใช้สิทธิทางการเมืองได้โดยตรง และท่ามกลางสังคมที่มีหลากหลายกลุ่ม หลากหลายความต้องการของประชาชน ความต้องการที่ซับซ้อนที่เพิ่มมากยิ่งขึ้นย่อมทำให้เกิดปัญหาอย่างเลี่ยงไม่ได้ และเนื่องจากเราอยู่ในสังคมระบอบประชาธิปไตย การแก้ไขปัญหาดัง ๆ ไม่ว่าจะป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการขยายตัวของเมือง ความซับซ้อนของปัญหาในโครงสร้างวิถีชีวิตและกลุ่มต่าง ๆ ทางสังคมนั้น จำเป็นที่ต้องแก้ไข

ปัญหาโดยผ่านพรรคการเมืองที่จะเป็นตัวเชื่อมส่งผ่านความต้องการหรือปัญหาที่เกิดขึ้นสู่รัฐบาล เพื่อกำหนดเป็นนโยบายแก้ไขปัญหาต่อไป ดังนั้นประชาชนย่อมที่จะคาดหวังให้พรรคการเมืองมีบทบาทเข้าไปแก้ไขปัญหาหรือมีบทบาทที่เพิ่มมากขึ้น จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาถึงความคาดหวังของประชาชน ที่มีต่อพรรคการเมืองว่าเป็นอย่างไร และยังต้องการให้พรรคการเมืองแสดงบทบาทตามที่ได้รับเลือกเข้าไปเป็นตัวแทนอย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากสภาพปัญหาและความสำคัญของเรื่อง ผู้วิจัยจึงกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาบทบาททางการเมือง ของพรรคการเมืองที่ประชาชนต้องการอย่างแท้จริงว่าเป็นเช่นไร
- 2) เพื่อศึกษาบทบาททางการเมืองของพรรคการเมืองที่เป็นอยู่ว่าสอดคล้องกับความคาดหวังของประชาชนหรือไม่
- 3) เพื่อหารูปแบบและแนวทางในการพัฒนาสถาบันพรรคการเมืองไทย

1.3 ขอบเขตในการศึกษา

โดยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษากลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่เท่านั้น เนื่องจากเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางความเจริญในทุกด้าน เช่น การท่องเที่ยว การศึกษา การพาณิชย์ และยังมี การขยายตัวทางสังคม เศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องนับเป็นเมืองใหญ่อันดับสองรองจากกรุงเทพมหานคร สาเหตุที่สำคัญคือ การขยายตัวอย่างรวดเร็วของเชียงใหม่โดยเฉพาะเขตเทศบาลนครนั้น ทำให้เกิดชนชั้นกลางเป็นจำนวนมาก ซึ่งชนชั้นกลางในเมืองเหล่านี้เป็นกลุ่มบุคคลที่มีวิถีชีวิตที่ทันสมัย มีความตื่นตัวและการรับรู้ข่าวสารด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ตลอดจนมีความคาดหวังในด้านต่าง ๆ สูงอีกด้วย ดังนั้นชนชั้นกลางในเมืองจึงเป็นผู้ที่มีศักยภาพทางการเมืองสูงและเมื่อบวกกับการเติบโตของสังคมเมืองทำให้ความคาดหวังที่จะได้รับการตอบสนองทางการเมืองจากสถาบันทางการเมือง และสังคมมีมากขึ้นด้วย (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2540 : 99) เป็นไปได้

ว่าที่ประชาชนในเมืองใหญ่ เช่น เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ น่าจะมีความคาดหวังต่อพรการเมือง โดยเฉพาะด้านนโยบายสูงกว่าคนในชนบทและอาจมีความคิดเห็นที่น่าสนใจเนื่องจากมีโครงสร้างของชนชั้นและกลุ่มต่าง ๆ หลากหลายจึงอาจมีแง่มุมเรื่องความคาดหวังต่อพรการเมืองต่างกันไป เทศบาลนครเชียงใหม่จึงเป็นพื้นที่ที่น่าศึกษาสำหรับการทำวิจัยครั้งนี้

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้วิจัยคาดหวังถึงผลที่จะได้รับจากการวิจัยเรื่อง ความคาดหวังของประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ต่อบทบาททางการเมืองของพรการเมืองไทย ไว้ ดังนี้

- 1) ได้ทราบถึงบทบาททางการเมืองของพรการเมืองที่ประชาชนต้องการอย่างแท้จริงว่าควรเป็นเช่นไร
- 2) ช่วยให้ได้ทราบถึง บทบาททางการเมืองของพรการเมืองที่เป็นจริงว่ามีความเบี่ยงเบนไปจากความคาดหวังของประชาชนหรือไม่
- 3) ช่วยให้ได้ทราบถึง ความสนใจของประชาชนที่มีต่อพรการเมืองซึ่งจะช่วยเป็นแนวทางให้พรการเมืองต่าง ๆ นำไปปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น
- 4) จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษาระบบพรการเมืองไทยในแง่มุมของสถาบันทางการเมืองของไทย
- 5) จะได้ข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงและส่งเสริมพรการเมืองของไทย ตลอดจนจะช่วยพัฒนาสถาบันพรการเมืองไทยในสังคมไทยในอนาคต